

Müllerová, Dita

[Štěpán, Ludvík. Pohledy na slovanské literatury II: v středoevropském trojúhelníku]

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 3, pp. 59-61

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116765>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

teristice díla Ludmily Ulické tedy svůj výklad jaksi náhle utnul. Je to originální a účelné: nechť se čtenář vrátí k příslušným pasážím sám, nemusí dostat vše uzavřené.

Nyní k některým jednotlivostem. Ze spisu jasně vysvítá, ke kterému autorovi má Hrala větší či menší vztah. Projevuje se to na prostoru, který mu věnuje a který nemusí odpovídat v celkovém vývoji literatury objektivnímu významu spisovatele. Hrala vzal také patrně v úvahu, o kterých spisovatelích se u nás poměrně dost psalo (např. o Viktoru Někrasovovi, Baklanovovi, Vasiliji Grossmanovi aj.) a práce o nichž jsou běžně dostupné. Jsou totiž uvedeny v závěrečné bibliografii. Větší pozornost bych věnoval Brodskému, poslednímu vývoji Valentina Rasputina, pokračování Rybakovových *Dětí Arbatu*, žánru historických fantazií Bulata Okudžavy i jeho autobiografii, dílu V. Vysockého, L. Lunce, české reflexi V. Nabokova aj. Bylo by možné hovořit o příčinách nezájmu našich překladatelů o některé spisovatele (V. Maximov, Abram Terc aj.). Hrala jim správně věnuje více pozornosti. Problematické je neuvedení díla některých neruských autorů, kteří však psali rusky (Adamovič, Bykov, Pulatov), a mají své místo v ruském literárním procesu. Kolegiálních výtek by mohlo být více, ale posuzujme dílo především podle toho, co v něm je. A tu bych rád zdůraznil některé výborné a výstižně napsané kapitoly o M. Bulgakovovi, Zoščenkovi, Poplavském, Čirikovovi a řadě dalších.

Milan Hrala zúročil ve své práci celoživotní studium ruské literatury a její percepcce v naší kultuře a v české literární historii. Jeho spis vyniká důkladností byť stručných analýz, uvážeností soudů. Autor směřuje vždy k objektivnímu výkladu spisovatelova díla v dobovém historickém i literárním kontextu, nepřiklání se k žádným extrémním stanoviskům, jimiž oplývají skalní příznivci určitého typu literatury. Vytvořil dílo, jež bude na dlouhou dobu základním zdrojem poznatků pro studující rusistiky i pro všechny zájemce o ruskou literaturu.

Miroslav Zahrádka

Štěpán, L.: Pohledy na slovanské literatury II v středoevropském trojúhelníku. Edice PULSY. Středoevropské centrum slovanských studií, o. s. Středoevropské vydavatelství a nakladatelství REGIONY Brno 2007, 168 s.

Známý brněnský badatel Ludvík Štěpán, významný polonista a překladatel, navazuje v posuzovaném výboru studií na publikaci z r. 2003, nazvanou *Pohledy na slovanské literatury*. V popředí autorova zájmu v této publikaci můžeme identifikovat vývojové komparativní i konfrontační problémy literatur v tzv. *středoevropském trojúhelníku*, tedy v České, Slovenské a Polské republice – státech, které si jsou blízké historicky i kulturně.

Výbor je tvořen dvěma částmi, z nichž první nese název *Možnosti spolupráce v středoevropském trojúhelníku* a otevírá ji vzpomínková stať *Setkání s polskými spisovateli a překladateli (několik poznámek o rozhovorech v Brně i v Polsku)*. Autor v úvodu stručně zmiňuje některé aspekty historie česko-polských a polsko-českých vztahů a navazuje osobními vzpomínkami na setkání s některými významnými osobnostmi polské kultury.

Druhá studie nazvaná *Je možno naučit překládat? (několik poznámek k uvedení do překladatelské práce)* nabízí přehled základních teoretických znalostí, které jsou podle Štěpána nezbytné při překládání umělecké literatury; autor nicméně připouští, že k teoretickým vědomostem je nutné mít i talent, bez něhož přijde veškeré úsilí vniveč (akcentuje

a potvrzuje tak translatology nežřídka připomínanou příbuznost překladu a umělecké tvorby). Autor upozorňuje i na „zrádnosti“ překladu, které načerpal ze svých vlastních bohatých zkušeností v translato-logické praxi. Studie je tak přínosným zdrojem informací nejen pro začínající překladatele.

Následující teoretická studie *Středo-evropský slovanský trojúhelník – mýtus nebo realita?* se zabývá samotnou spoluprací tří sousedících států, zmiňuje její kladné i záporné aspekty a pozornost věnuje i vzájemným kontaktům, které se mění a stále rozšiřují. Text tak potvrzuje fakt, že na počátku 21. století došlo k přehodnocení a relativizaci mnohých vztahů (nejen literárních), způsobeným jednak změnou politických, kulturních a společenských poměrů po r. 1989, jednak přeskupením státních útvarů, vznikem nových samostatných států – v literárních vztazích pak došlo i ke změně formální (vnější vztahová dichotomie se stala trichotomií). Pro další rozvoj vztahů je podstatné především „se prezentovat“ – ukázat přednosti a originalitu středoevropského celku.

Konkrétní regionální spoluprací, která se odehrává v rámci vytyčeného areálu, a realizací vzájemnosti se zabývá další studie *Obrysy současné česko-polsko-slovenské „literárněvědné“ spolupráce*. Tyto pracovní kontakty existují a rozvíjejí se jednak na základě nutnosti, ale i (dobré) vůle spolupracujících subjektů, přičemž je viditelná touha po rovnováze mezi integrací a neintegrací, jednak dále i na základě politických, historických i duchovních důvodů. Naplno pak daný trojúhelník spolupracuje od poloviny 90. let 20. století (česká strana této spolupráci, dle mého názoru, nezůstává nic dlužna, naopak, iniciativa se objevila v r. 1995, kdy byl založen Ústav slavistiky na FF MU v Brně – jednalo se o novou koncepci kompaktní slavistiky integrující slavistické filologie do jednoho celku a také umožňující přesahy k jiným disciplínám, např. Kabinet integrované žánrové typologie a areálových studií); v současné době je spolupráce realizována na několika rovinách (studenti, pedagogové a literární vědci, univerzity a odborné instituce, státní kontakty).

Poslední, polsky psaná studie první části výboru nese název *Twórczość mniejszości w Republice Czeskiej (problematika na tle globalizující se Evropy Środkowej)* se přehledově zabývá tvorbou romské a polské menšiny u nás na pozadí sjednocující se Evropy.

Druhou část výboru tvoří dalších pět textů, z nichž první studie *Některé souvislosti polské, slovenské a české romantické literatury* se vrací do období romantismu v západo-slovanských literaturách, zmiňuje jeho východiska a podává komparatistický přehled významných autorů, společných i odlišných rysů jednotlivých romantických žánrů a forem.

Počáteční stádium polské historické literatury a její vývoj je nastíněn v textu *Od ilustrace dějin k historické literatuře (proměny názorů polských spisovatelů a kritiků v průběhu 19. století)*. V přehledové studii se setkáváme se jmény jako I. Krasický (zakladatel polské umělecké prózy), F. N. Golański, H. Sienkiewicz atd. Spojujícím aspektem je zde fakt, že polské romány s tematikou historických událostí (vytvořené na bázi anglických a francouzských modelů) byly v období zralého realismu obdivovány v Čechách i na Slovensku.

Funkcja krajobrazu w poezji Jaroslawa Iwaszkiewicza je druhou polsky psanou studií ve výboru. Text ukazuje, jakým způsobem se objevuje krajina v díle, resp. v poezii a básnické próze, básníka, prozaika, dramatika, ale i malíře a muzikanta J. Iwaszkiewicze.

Předposlední studie analyzuje a koriguje pohledy a východiska chápání významného českého slavisty a komparatisty, bohemisty a polonisty Karla Krejčího na tvorbu dvou velkých polských spisovatelů – W. S. Reymonta (nositele Nobelovy ceny za literaturu

v r. 1924) a R. Pruse; autorů, kteří u nás v minulosti příliš vyzvedávání nebyli, nicméně pro sousední Poláky se stali nedílnou součástí národní hrdosti.

Závěrečná studie s názvem *Návraty do minulosti jako specifické nostalgie* potvrzuje skutečnost, že obrazy minulosti v literárním díle pouze nereflektují uplynulé, ale zároveň napomáhají formovat pohled na současné, dají se také chápat jako prostředky úniků autorů od nepříjemné, tíživé přítomnosti; do minulosti se autoři obracejí proto, aby našli příznivější momenty nebo aby bezvýhodnost přítomné situace nahradili vzpomínkou, nostalgií na minulost. Současná polská prozaická tvorba v minulosti nejčastěji hledá pozitivní vzory v udatných činech velkých postav polských dějin, utíká od skutečnosti do nostalgie šťastných období v dějinách Polska (tzv. kompenzační mýtus), do světa dětství, do „rájů“, krajiny, fantazie, legend apod. Díla posledního desetiletí 20. století a novější byla podmíněna společenskou a politickou situací – došlo k rozpadu starého systému, stereotypy v myšlení a jednání lidí (potažmo tvůrců i čtenářů) se začaly měnit, došlo i ke změně vkusu a potřeb čtenářů, zmizela cenzura, většina autorů se přestala zabývat sama sebou a začala formovat metaforu skutečnosti, pravdy a krásy, experimentovat. Vazba k minulosti je u hrdého polského národa velmi silná.

Recenzovanou knihu hodnotím velmi kladně, neboť nejen, že nahlíží na středoevropské literatury v širších souvislostech, ale nepochybně pomáhá i vyplnit mezery, které obě dvě další kultury (česká i slovenská) ve svých znalostech i otevřených postojích vůči velké sousední kultuře polské stále ještě mají. Nová publikace L. Štěpána představuje hodnotný zdroj informací o současných vztazích mezi danými třemi literaturami pro ty, kteří se nejen zabývají středoevropskou literárně-kulturní problematikou nebo studují různé obory slavistiky, ale i širší veřejnosti, která touží rozšířit si své znalosti „obzory“.

Dita Müllerová

Skorunka, F.: Úvod do tvůrčího psaní. Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice 2006. 95 s.

Za poslední desetiletí se na našem knižním trhu objevila celá řada publikací věnovaných tvůrčímu psaní. Někdy se jedná o spíše teoretické sborníky psané většinou literárními vědci, jindy zase o praktické příručky, jejichž autoři nezdědka mívají ambice jak literárně umělecké, tak kritické a teoretické. Do druhé z obou skupin spadá představený text. František Skorunka (*1944) v sobě spojuje literární teorii s literární praxí. Obojí se hojně promítá do jeho nejnovějšího publikačního počínu. Knihu strukturoval jako sled deseti „Slov“, každé z nich pojednává o určitém problému a má esejistický charakter. Autor záměrně zvolil nekonvenční a volnější pojetí výkladu, což ostatně vyžaduje i sám předmět tvůrčího psaní, který nelze považovat za „klasickou“ vědeckou disciplínu.

Po krátkém úvodu nazvaném *Na slovo, slovíčko...* následuje druhá kapitola věnována zdrojům tvorby, kam autor zařadil psychologické zdroje, intuici a inspiraci. Skorunka však nepodává suchopárný výklad, kde by se pouze snažil vysvětlit a charakterizovat, co je to intuice či inspirace, ale ukazuje, jak se na to či ono dívali různí spisovatelé nebo představitelé odlišných tvůrčích odvětví. Ve třetí části se zaměřil na předpoklady tvůrčího psaní. Kromě talentu, který je jistě důležitý, nikoliv však samospasitelný, klade Skorunka důraz na racionální složku, tedy na tvůrčí aktivity, které jsou v přímé souvislosti s vědomím. Me-